

The Iconoclasm ICONOCLASMUL

Pr. R. peanu Sorin

Abstract:

Iconoclasm literally means "icon-breaking," which includes the religious as well as political destruction of images or monuments, usually—though not always—those of another religious group. Iconoclasm is frequently a component of major domestic political or religious changes. Iconoclasm is the belief that there should not be religious pictures or sacred images or religious monuments because they are seen as a form of idolatry. Conversely, people who revere or venerate religious images are called "iconolaters." In a Byzantine context they are known as "iconodules" or "iconophiles."

Keywords: Iconoclasm, religious, changes, idolatry, iconodules, iconophiles

Introducere

De-a lungul primelor apte secole ale vie ii sale, Biserica a aparat adev rul esen ial, care sta la temelia mântuirii noastre: adev rul Întrup rii divine.

Dup ce Biserica a învins fiecare erezie în parte, adic toate acele atacuri par iale împotriva diferitelor aspecte ale doctrinei histologice, a fost declan ata o ofensiva generala împotriva ansamblului învataturii ortodoxe: a început lupta împotriva icoanei.

Astfel si-a f cut apari ia una dintre cele mai teribile erezii care a s pat fundamentul însu i al cre tinismului: iconoclasmul secolelor VIII si IX.

Prin iconoclasm se în elege acel curent eretic, care î i are începutul mai înainte de domnia lui Leon al III-lea (717-741), dar care în timpul acestui împ rat a luat o dezvoltare foarte mare, reprezentând chiar politica sa în problemele religioase.

Etimologic, iconoclasmul înseamn "distrugerea icoanelor" de la cuvintele grecesti *eikon* = chip, înfatisare, icoana si *klasma* = a distruge, a sf râma. Uneori se vorbe te de iconomahie pentru a indica aceea i ac iune de distrugere si necinstire a icoanelor, de la *eikon* si *mahe* = lupta.

1. Originile iconoclasmului. Cauzele religioase

Originile iconoclasmului se pot g sii în primele secole, în neputin a unor teologi de a în elege sensul simbolic si educativ al icoanei si de a face distinct ie între cinstirea ei si idolatrie. Ei socoteau ca cinstirea icoanelor vine în contradic ie cu unele precepte biblice, ca înc lca, de pilda, porunca Decalogului de a nu-ti face chip cioplit si de a nu i te închina lui (Exod 20, 4;

Deut. 5, 8), apoi ca, potrivit învățaturii Evangheliei, Dumnezeu trebuie cinstit numai în "duh și adevăr" (Ioan 1, 18; 4, 24; 5, 37; 20, 29; Romani 1, 23, 25; 10, 17; II Cor. 5, 7, 16)¹.

Odată cu răspândirea cultului sfințelor icoane și-au început și abuzurile, iar credința populară nu era, desigur, mereu liberă de aceste utilizări abuzive ale icoanelor.

La rezerva față de cultul icoanelor au contribuit și unele secte și erezii de coloratură dochetistă, influențate de învățatura potrivit căreia Întruparea divină ar fi fost **iluzorie, ireală**².

Pavlicenii, care nu cinsteau crucea, nu aveau cultul Maicii Domnului și al sfinților, adică, după ei, tot ceea ce nu era cinstit "în duh și adevăr", preluaseră de la manihei învățatura dualistă ca materia trebuie disprețuită, întrucât a fost creată de un demiurg inferior și rău³.

La Sinodul VII Ecumenic, Sfântul Nichifor, Patriarhul Constantinopolului, spunea că iconoclaștii sunt influențați de evrei, de sarazini, de samariteni, de maniheeni și de două secte monofizite: fantazistii și teopaschitii. Aceste secte li s-au adăugat iudeii și musulmanii, care vedeau în icoane renașterea idolatriei și politeismului.

2. Primii împărați iconoclaști. Cauzele politice

Primul împărat iconoclast, și totodată primul care a declanșat lupta împotriva icoanelor, a fost **Leon al III-lea Isaurul** (714-741).

Mult timp s-a încercat să se explice concepția iconoclastă a împăratului prin originea sa orientală⁴. Leon III-lea era de origine siriană, venea din orașul Germanicia din nordul Siriei, care de generații avea numai episcopii monofiziți și care se găsea sub puternica influență a islamului ofensiv.

Înainte de toate, lupta împotriva icoanelor este un fenomen religios: un conflict pentru "o adevărată religie", pentru "purificarea Bisericii", pentru "închinarea în Duh și Adevăr". Împăratul Leon al III-lea s-a simțit chemat, socotea el, să restabilească adevărată religie în Imperiu care, prin cultul icoanelor, fusese necinstită și trdată. Odată ajuns la conducerea Imperiului, el se va considera "împărat și preot", cu drept de control asupra problemelor bisericăști și laice, și va impune iconoclasmul ca doctrină oficială a imperiului în probleme religioase⁵.

¹ Pr. Popescu C., *Curs de Biserica*, p. 129

² Leonid Uspensky *Teologia icoanei*, - Editura Anastasia, București, 1994, p. 67

³ *Ibidem*, p. 79

⁴ Pr. Prof. Dr. Ioan R. Mureanu *Istoria Bisericii Universale*, vol I - Editura Institutului Biblic și de Misiune a BOR, București, 1993, p. 424

⁵ *Ibidem*, p.425

El socotea ca prin aceasta va purifica religia creștină de ramasițele păgânismului, reducând-o la înălțimea și puritatea ei originară. Pentru el, cultul icoanelor este cultul zeilor păgâni care trebuie nimicit: "Ozia, regele iudeilor, după opt sute de ani a înălțat din templu arpele de aramă, iar eu, după opt sute de ani, am făcut să se scoată zeii din biserici".

Al doilea împărat iconoclast a fost **Constantin al V-lea Copronimul** (741-775), fiul lui Leon al III-lea. Asociat la tron de copil sau de la vârsta de doi ani a trăit întreaga viață în medii iconoclaste. El însuși a luat parte activ la disputele iconoclaste, pregătind sinodul de la Hieria din 754. La un oarecare timp după Sinodul din 754, când cinstirea icoanelor era oprită atât de legile imperiale, cât și de cele ale Bisericii, Constantin al V-lea a dezlantuit o prigoană fără precedent împotriva iconofililor, obligând pe toți supușii să jure că nu vor da cinstire icoanelor. Cei care nu s-au supus au fost maltratați sau uciși.

Împăratul Constantin V Copronimul a dus și mai departe doctrina hieratistă. În vederea pregătirii sinodului de la Hieria (754), împăratul a alcătuit personal 13 scrieri teologice. Scrierile sale au fost discutate în sinod, iar concluziile dogmatice sintetizate într-un *Horos*. Potrivit acestui *Horos*, împărații sunt arătați ca egali cu apostolii, investiți cu puterea Duhului Sfânt nu numai pentru a desăvârși și învăța omenirea, dar și pentru a combate erezia diavolească⁶.

Anul 726 reprezintă totodată anul începerii persecuției împotriva icoanelor. Împăratul Leon Armeanul era încredințat că predecesorii săi iconoclaști au fost ajutați de Dumnezeu.

Pe de altă parte împărații explicau atât înaintarea islamului, care se făcea simțită în mod clar și irezistibil, cât și prabusirea imperiului ca pe o pedeapsă a lui Dumnezeu care afectă tot atât de mult poporul lui Dumnezeu ca alt dată poporul lui Israel ori de câte ori acela cedează din adevărată cinstire a lui Dumnezeu. Eliberarea ca prin minune a orașului imperial de flota araba (717), spectaculoasele succese militare ale lui Leon și Constantin în lupta împotriva islamului nu au făcut decât să devină și mai clară ideea că misiunea împotriva icoanelor constituia o binecuvântare a lui Dumnezeu pentru imperiu. Iconoclasmul pare să fi fost declanșat mai degrabă din rațiuni politice, fiind expresia cea mai evident vizibilă a unei reforme generale a Imperiului, preconizate de împărații iconoclaști.

---

⁶ *Ibidem*, p.426

În 726, Leon III da semnalul de începere al iconoclasmului distrugând icoana lui Hristos de deasupra Porții de Bronz a Palatului și înlocuind-o cu semnul Crucii și cu o inscripție justificativă⁷.

Din politica, chestiunea icoanelor a devenit, în același timp și inevitabil, și una teologică, imaginile și icoanele situându-se de la bun început în zona de intersecție între religios și politic.

Deci criza gravă provocată de iconoclastism (secolele VIII-IX) a avut multiple cauze: politice, sociale și teologice.

Cultul imaginilor a fost interzis oficial de împăratul Constantin al V-lea, în 726, și anatemizat de Sinodul iconoclast de la Constantinopol, în 754, principalul argument teologic fiind idolatria implicată în glorificarea icoanelor.

Al doilea Sinod iconoclast, cel din 815, a respins cultul imaginilor în numele christologiei. Căci este, spuneau iconoclaștii, imposibil să zugrăvești chipul lui Hristos fără a subînțelege și faptul că reprezintă și natura sa divină (ceea ce este o blasfemie) sau fără să separe cele două naturi inseparabile ale lui Hristos (ceea ce ar fi o erezie).

În ce privește icoanele sfinților, Ioan Damaschinul scrie: “În viața fiind, sfinții erau plini de Sfântul Duh și, după moartea lor, grația Sfântului Duh nu se îndepărta nici de sufletele lor, nici de mormintele lor, nici de sfințele lor imagini”⁸. Evident, icoanele nu trebuie cinșite așa cum trebuie cinșit Dumnezeu. Dar ele apar în aceleași categorii de obiecte sanctificate de prezența lui Iisus Hristos – ca, de pildă, Nazaretul, Golgota, lemnul Crucii. Aceste locuri și obiecte au devenit “recipiente ale energiei divine”, căci prin ele Dumnezeu operează mântuirea oamenilor. În zilele noastre, icoanele iau locul miracolelor și celorlalte fapte ale lui Iisus Hristos, pe care ucenicii săi au avut privilegiul să le vadă și să le admire.

3. Iconoclasmul și Sinodul VII ecumenic de la Niceea din 787

Din dorința de a arăta că a lucrat în mod legal, Leon III a convocat pentru 17 ianuarie 730 un sfat al senatorilor și al celorlalți demnitari ai statului și ai Bisericii, cu scopul de a-i cântărea pentru planurile sale iconoclaste.

Patriarhul Gherman care s-a opus iconoclasmului va fi înlocuit de Anastasie.

La Constantinopol toți creștinii erau somați să-și aducă icoanele în piețele publice, spre a fi arse. Cine se opunea, era ars de viu sau torturat, tăindu-i-se o mână sau un picior.

---

⁷ *Ibidem*, p.427

⁸ Pr. Popescu C, *op. cit.*, p. 126

Dupa moartea lui Leon, lupta iconoclasta o va continua fiul sau Constantin V zis si Copronymos (741-775)⁹.

Daca Leon al III-lea a l sat ca edictul de interzicere a icoanelor sa fie sanc ionat de consiliul suprem al Imperiului, fiul sau Constantin al V-lea va convoca episcopii Imperiului la un sinod bisericesc pentru a se pronun a împotriva icoanelor.

Astfel, în anul 754 s-au întrunit în mare sobor la Hieria.

La 29 august 754, în forul din Constantinopol, s-au dat publicitatii hot rârile eretice ale acestui pseudo-sinod¹⁰.

Ca urmare a acestui sinod, cine îndr znea pe viitor sa fac o icoana sau s-o cinsteasc , s-au s-o a eze într-o biserica sau casa particulara, în cazul ca era episcop sau preot ori diacon, urma sa fie depus, iar daca era c lug r sau laic sa fie anatematizat si predat autoritatilor civile spre a fi judecat, ca unul ce s-a declarat du man al Tat lui ceresc si al dogmelor sfinte. Împ ratul a dispus ca si moa tele Sfin ilor sa fie profanate si arse.

Dup închiderea sinodului, Constantin V a ordonat ca toate sa fie împodobite cu tablourile împ ratului, cu picturi inspirate din natura.

Urma ul lui Constantin al V-lea, a fost fiul sau Leon IV Chazarul (775-780), numit a a dup mama sa Irina, prima so ie a împ ratului Constantin V.

Dup moartea lui Leon IV, tronul bizantin a trecut în seama lui Constantin VI (780-797), un copil de 10 ani. In locul minorului, conducerea a fost preluata de mama sa Irina (+802), care oficial a împ r it tronul cu fiul ei. Domnia ei a fost o binefacere pentru cre tinii r s riteni, care au putut din nou sa cinsteasc icoanele.

Al VII lea sinod ecumenic s-a inut la Niceea în anul 787.

Sinodul s-a inut între 24 septembrie si 13 octombrie 787.

Din actele sinodului se tie ca edin ele au fost conduse de patriarhul Tarasie. Num rul episcopiilor care au participat la acest sinod a fost între 330 si 367. Afara de membrii cu drept de vot au mai fost prezen i peste 130 arhimandri i, egumeni si monahi¹¹.

Sinodul a comb tut punct cu punct hot rârile pseudosinodului de la 754, contestându-i-se calitatea de "adunare ecumenica", întrucât la a a zisul "sobor bisericesc" nu au fost reprezenta i nici patriarhii R s ritului, nici episcopul Romei.

---

⁹ *Ibidem*, p.139

¹⁰ Pr. Prof. Dr Ioan R mureanu, *op. cit*, p. 430

Hot r ̃rea sinodului, orientata dup preciz rile Sfântului Ioan Damaschin, cuprindea urm toarea decizie dogmatica : Este permis si chiar util si bineplacut lui Dumnezeu a face icoane religioase si a le venera; dar aceasta venerare sa fie numai cinstire, iar nu adorare, c ci adorarea se cuvine numai lui Dumnezeu. Cinstirea nu se adreseaz materiei icoanei si astfel ea nu este idolatrie.

Curând dup închiderea Sinodului VII ecumenic de la Niceea, Carol cel Mare (768-814) - care nu va recunoa te acest sinod - a primit traducerea latina deformata a actelor sinodului si atunci el a predat-o teologilor de la palat, comentând cu ei atitudinea ce urma sa fie luata fata de Sinodul VII ecumenic.

Înfrângerea suferita în luptele cu bulgarii hanului Krum a f cut ca armata sa proclame împ rat pe Leon V Armeanul (813-820), armean de origine si iconoclast. Din al doilea an al domniei lui Leon V, din 814 luptele iconoclaste au izbucnit din nou.

La conducerea iconodulilor se aflau Teodor Studitul, Nichifor Marturisorul si calugarii.

Leon V Armeanul a convocat un sinod. La edin a I a sinodului din 815, s-a rostit anatema asupra celor prezen i la Sinodul al VII-lea ecumenic, anulându-se toate hot rârile aduse de acel sinod si declarând valabile numai hot rârile pseudosinodului de la 754.

Mai târziu patriarhul Metodie a convocat la sinodul de la Constatinopol, pe to i episcopii, egumenii si monahii, care în decursul luptelor iconoclaste au avut de suferit. Sinodalii au declarat valabile la 11 martie 843 toate hot rârile celor apte Sinoade ecumenice, restabilind cultul icoanelor, rostind anatema asupra tuturor iconocla tilor.

La sfâr it a fost compus un text special de anatematizare a tuturor ereticilor; textul acesta si al tuturor dogmelor Bisericii, a intrat apoi intr-un "sinodycon" special ca decizie sinodala, spre a fi citit anual în întreaga Biserica, în prima Duminica din postul Sfintelor Pa ti, ca un avertisment general. Duminica aceea, din 11 martie 843, a fost denumita "Duminica Ortodoxiei".

Concluzii

Iconoclasmul încheie seria marilor erezii din perioada hristologica. Fiecare dintre ele ataca un aspect sau altul al iconomiei divine, adic al mântuirii câ tigate prin Întruparea lui Dumnezeu.

---

¹¹ *Ibidem*, p.431

Bibliografie

- 1) **Bulgacov, Serghei** ,*Icoana, cinstirea Sfintelor icoane*, traducere Ierom. Paulin Lecca, Editura Anastasia, Bucure ti 2000
- 2) **Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica* , trad. Pr. D. Feciorul, I.B.M, Bucure ti 2001
- 3) **Popescu Pr. C.**, *Curs de Biyan pentru facultatea de Teologi din Bucure ti*
- 4) **R mureanu Pr. Prof. Dr Ioan**, *Istoria Bisericii Universale*, vol I - Editura Institutului Biblic si de Misiune a BOR, Bucuresti, 1993
- 5) **Leonid Uspensky** *Teologia icoanei*, - Editura Anastasia, Bucuresti, 1994